

Птахи

За ніч на третє грудня змінився напрямок вітру та настала зима. Досі трималася тепла і лагідна осінь. Жовтогаряче листя не опало з дерев, а живопліт зоставався зеленим. Земля, зорана плугом, була масна.

Нат Гокен, інвалід війни, мав пенсію і не відпрацьовував на фермі повного робочого тижня — лише три дні. Діставав легшу роботу: огороджувати, покривати дах, лагодити господарські будівлі.

Хоча він був людина сімейна — жінка, діти, — завжди тримався самотою і любив працювати наодинці. Йому подобалося підправляти насип, ремонтувати ворота на дальшому кінці півострова, де море з обох боків омивало територію ферми. Ополудні він перепочивав, їв м'ясний пиріг, який спекла йому дружина, та, сидячи на краю скелі, спостерігав за птахами. Осінь годилася для цього краще, ніж весна. Навесні птахи летіли вглиб країни; цілеспрямовано, з явним наміром; вони знали, куди їх тягло, ритм і ритуал їхнього життя не допускав затримок. Восени ті, що не відлітали за море, а залишалися зимувати, теж підпадали під владу цього інстинкту, але, оскільки не мали права на переліт, тамували його по-своєму. Їхні великі зграї збиралися на півострові, невтомні, невгамовні, й витрачали всю свою енергію на рух; то вони кружляли, обертаючись на льоту, тоді сідали, щоб попасти на масній свіжозораній

ріллі, але навіть клювали наче знехотя, не через голод. Тоді неспокій знову гнав їх у небеса.

Чорні та білі, галки та чайки, об'єднані в чудну спілку, шукали якогось звільнення, але ніяк не могли вдовольнитися. Зграї шпаків, шурхочучи, мов шовк, перелітали на свіже місце годівлі, гнані тією ж потребою пересуватися, а дрібніші птахи, зяблики й жайворонки, кидалися від дерев до живоплоту, наче хтось їх гнав.

Нат придивлявся до них, а ще спостерігав за морськими птахами. Вони чекали припливу внизу, в бухті. Мали більше терпіння. Кулики-сороки, коловодники, пішанки та кроншнепи вичікували на крайці води, доки ліниве море засмоктувало суходіл, а потім відступало, залишаючи оголеною смугу морських водоростей і перемішану рінь, — тоді морські птахи зривалися і бігли на пляж. Їх захоплював той самий імпульс польоту. З криком, свистом, гомоном вони черкали об гладеньку морську поверхню, покидаючи берег. Вперед, швидше, геть звідси — але куди й навіщо? Неспокійний порив осені, даремний, сумний, зачаровував їх, і вони мусили збиратися в зграї, кружляти, кричати, мусили вилити себе в русі, перш ніж настане зима.

«Можливо, — міркував Нат, жуючи свого пирога на краю скелі, — звістка приходить до птахів восени — як попередження. Наближається зима. Багато з них загине. Птахи подібні до людей, що, боячись смерті, коли настає їхній час, кидаються в роботу чи безумство».

Сьогодні птахи поводитися невгамовніше, ніж будьколи наприкінці року; їхнє збудження було помітнішим, бо день видався тихий. Коли трактор на західному пагорбі залишав за собою сліди, їдучи то вгору, то

вниз, і постать фермера видніла на сидінні, час від часу людина й машина на мить губилися у величезній хмарі птахів, що кружляли й кричали. Їх було набагато більше, ніж зазвичай, — Нат у цьому не сумнівався. Вони завжди літали за плугом восени, але не в таких великих зграях і не з таким шумом.

Нат зазначив це, коли закінчив огорожу на сьогодні.

— Так, — відповів фермер, — птахів більше, ніж звичайно, я це теж помітив. І такі вже нахабні деякі, навіть на трактор не зважають. Пополудні одна чи дві чайки пролетіли біля самісінької моєї голови — думав, скинуть шапку! Я тоді ледве бачив, що роблю: над головою птахи, а сонце сліпить очі. Думаю, що погода переміниться. Зима буде сувора. От птахи й непокояться.

Простуючи додому через поля і стежкою вниз до свого котеджу, в останніх променях сонця Нат побачив, що птахи, як і раніше, збираються над західними пагорбами. Безвітре сіре море виглядало повним і спокійним. Смілки у живоплоті ще цвіли, повітря було м'яким. Але фермер мав рацію: вночі погода змінилася. Вікна Натової спальні дивилися на схід. Він прокинувся після другої і почув завивання в димарі. То був не шторм і не пориви південно-західного буревію, який приносить із собою дощ, а сухий і холодний східний вітер. Глухо звучав у комині та гримав незакріпленою дранкою на даху. Нат прислухався — чув, як море реве в бухті. Навіть повітря у маленькій спальні похолоднішало: протяг з-під дверей дув на ліжку. Нат закутався в ковдру, тісніше притулився до спини сплячої дружини, але заснути не зміг — з якимсь безпричинним острахом прислухався, що відбувається.

Потім почув стукіт у вікно. На їхніх стінах не було витких рослин, які могли вивільнитися і дряпати панелі. Він слухав — а постукування тривало, дратуючи своїм звуком. Нат устав із ліжка та підійшов до вікна. Відчинив його — і тут щось мазнуло його руку, ткнувшись у пальці, дряпаючи шкіру. Тоді він помітив тріпотіння крил — і те щось полетіло через дах, зникнувши за котеджем.

То був птах, але він не міг сказати, який саме. Мабуть, вітер змусив його шукати притулку на підвіконні.

Нат зачинив вікно і повернувся до ліжка, але, відчувши, що палець мокрий, запхнув його до рота. Птах подряпав його до крові. «Зляканий птах, — припустив Нат, — збився з пантелику, шукаючи сховку, і вдарився об мене в темряві». Ще раз уместився спати.

Незабаром постукування повернулося, цього разу сильніше, наполегливіше; тепер від звуку прокинулася його дружина і, повернувшись у ліжку, сказала:

— Глянь у вікно, Нат, щось деренчить.

— Я вже дивився, — відповів він, — це якийсь птах хоче потрапити всередину. Чи ти не чуєш вітру? Він дме зі сходу, жене птахів шукати сховку.

— Віджени його, — сказала вона. — Я не можу спати через цей шум.

Він удруге підійшов до вікна, і коли тепер відчинив його, на підвіконні був не один, а з півдюжини птахів; вони накинулись на нього, цілячи просто йому в обличчя.

Нат закричав, замахав руками, відганяючи їх; як і перший, ті злетіли понад дахом та зникли. Він швидко опустив раму і замкнув вікно на засувку.

— Ти чула? — вимовив. — Налетіли на мене. Намагалися очі виклювати.

Він стояв біля вікна, вдивляючись у темряву, і нічого не бачив. Дружина щось спросоння пробурмотіла з ліжка.

— Я не вигадую, — сказав він, сердячись через її припущення. — Кажу тобі, птахи були на підвіконні й хотіли продертися сюди.

Раптом із кімнати через коридор, де спали діти, пролунав переляканий крик.

— Це Джилл, — сказала дружина, яка, прокинувшись од шуму, сіла в ліжку. — Іди до неї, глянь, що трапилось.

Нат запалив свічку, але коли він відчинив двері спальні, щоб перейти коридор, протяг задмухнув полум'я.

Пролунав другий нажаханий крик, цього разу обох дітей, і, спотикнувшись об поріг їхньої кімнати, Нат відчув, як у темряві повз нього лопотять крила. Вікно було широко розчахнуте, й крізь нього влітали птахи — спершу б'ючись об стелю та стіни, а тоді, збочивши посеред польоту, повертали до дітей у ліжках.

— Все гаразд, я тут, — крикнув Нат, і діти, репетуючи, кинулися до нього, доки у темряві птахи злітали, пірнали вниз і знову атакували.

— Що там, Нат, що трапилося? — озвалася дружина зі спальні, а він швидко виштовхав дітей за двері в коридор, замкнувши їх за ними і зоставшись у спальні з птахами сам.

Він схопив ковдру з найближчого ліжка і, наче зброєю, замахав нею у повітрі навкруги себе. Почувся глухий стукіт тіл, тріпотіння крил, але вони ще не були переможені, бо знову й знову кидалися на приступ, ключючи його руки й голову; маленькі колючі дзьобики були гострі, наче зубці виделки. Ковдра стала для нього захистом, він обгорнув нею голову і, вже у цілковитій

темряві, бив птахів голими руками. Не смів наблизитися до дверей і відчинити їх, щоб птахи не полетіли слідом за ним.

Не міг сказати, скільки часу борюкався з ними у пільмі, але врешті відчув — лопотіння крил довкола нього послабшало, а там і припинилося. Крізь товсту ковдру помітив, що посвітлішало. Чекав, прислухався; не було чути жодного звуку, крім вередливого плачу когось із дітей із другої спальні. Тріпотіння і шелест крил стихли.

Нат відкинув ковдру з голови та роззирнувся навколо. Світло холодного сірого ранку заповнювало кімнату. Світанок і прочинене вікно вигнали живих птахів; мертві лежали на підлозі. Нат вражено і нажахано дивився на їхні тіла. Це все були маленькі птахи, жодної хоч трохи більшої; либонь, із п'ятдесят їх лежало на підлозі. Були то вільшанки, зяблики, горобці, синички, жайворонки, в'юрки — птахи, що, за законами природи, трималися власної зграї та власної території, тепер, об'єднавшись у запалі бою з іншими, розбилися об стіни спальні або ж були вбиті його рукою. Деякі втратили пір'я у бою, на дзьобах інших була кров — його кров.

Відчуваючи нудоту, Нат підійшов до вікна і глянув на свій клаптик саду та поля за ним.

Було дуже холодно, і вся земля виглядала твердою, чорно замерзлою. Не білий іскристий мороз, що виблискує у сонячному промінні, а чорний мороз, принесений східним вітром. Море, тепер із черговим припливом ще буремніше, білоспінене та роздуте, люто билося об берег. Птахів не було й сліду. Жоден горобець не цвірінкав на садовій хвiртці, жоден ранній дрізд чи омелюх не клював черв'яків на траві. Жодного звуку, крім вітру й моря.

Нат зачинив вікно та двері маленької спальні й пішов через коридор до своєї. Його дружина сиділа в ліжку; одна дитина спала поруч із нею, а меншого, з перев'язаним обличчям, вона тримала на руках. Вікно було затягнуте шторами, свічки горіли. У жовтому світлі її лице виглядало грубо розмальованим. Похитала головою, просячи мовчати:

— Заснув, — шепнула, — аж тепер. Щось його поранило, мав кров у кутку ока. Джилл сказала, що це птахи. Казала, що прокинулася, а птахи були в кімнаті.

Дружина глянула на нього, шукаючи в його обличчі підтвердження. Дивилася злякано і спантеличено, а він не хотів, щоб вона довідалася, — те, що сталося за цей час, перелякало та вразило і його самого.

— Там птахи, — сказав, — мертві, десятків зо п'ять. Вільшанки, кропив'янки, уся тутешня дрібнота. Наче здуріли через той східний вітер. — Сів на ліжко поруч із дружиною та взяв її за руку. — Це все погода, все через зимницю. Може, вони і не звідси. Може, загнало їх сюди зсередини краю.

— Але ж, Натє, — прошепотіла дружина, — погода лише цієї ночі переїнилася. Не було снігу, щоб їх вигнати. І не могли ще голодувати. У полях, отам, мають їжу.

— Це погода, — повторив Нат, — кажу тобі, погода.

Його обличчя було таке ж запале й змучене, як у неї. Якийсь час вони мовчки дивилися одне на одного.

— Піду вниз і приготую горнятко чаю, — сказав він.

Вигляд кухні заспокоїв його. Чашки й тарілки, акуратно складені в креденсі, стіл та стільці, жінчине в'язання на її плетеному кріслі, дитячі іграшки в кутку шафи.

Опустився навколішки, вигріб старе вугілля і запалив вогонь.

Палахкотіння трісок врівноважило, парування чайника і коричневий чайничок для заварки подарували почуття комфорту й безпеки. Він попив чаю, відніс дружині. Тоді помився у комірчині за кухнею і, взувши черевики, відчинив задні двері.

Небо було холодно-свинцевим, а коричневі пагорби, які вчора вилискували на сонці, нині здавалися темними й голими. Східний вітер, гострий, мов бритва, роздяг дерева, і листя, сухе й шелестке, здригалося та розліталося під його поривами. Нат черевиком потупав по землі. Вона замерзла намертво. Ще ніколи він не бачив такої стрімкої та наглої переміни. За одну ніч спустилася чорна зима.

Діти вже не спали. Джилл щебетала нагорі, а малий Джонні знову плакав. Нат почув жінчин голос, заспокійливий, утішний. От вони зійшли вниз. Він наготував для сім'ї сніданок, і почався звичайний день.

— Ти прогнав птахів? — спитала Джилл, яку заспокоїли кухня, день і сніданок.

— Так, вони вже забралися, — відповів Нат. — Це східний вітер їх пригнав. Вони злякалися і заблукали, шукали притулку.

— Вони хотіли нас поклювати, — сказала Джилл, — кинулися Джонні в очі.

— Це вони з переляку, — мовив Нат, — у темній спальні не знали, де вони.

— Хай би вони не прилітали знову, — сказала Джилл. — Може, коли ми їм накришимо на підвіконні, вони наїдяться і відлетять собі.